

FOTO VALERIE KUYPERS/ANP

Je eigen paradijsje

Ooit bedacht als buitenactiviteit voor arbeiders, is de volkstuin nu populairder dan ooit, ook bij meer gefortuneerden. Overal zijn wachtlijsten en de prijzen worden steeds verder opgedreven. Wat verklaart deze hausse? 'Dat creëren, daar geniet ik wel van.'

door Bert Nijmeijer

D

De eerste keer dat ik op Tuinwijk kwam, had ik de ervaring die andere volks- en moestuiniers ook beschrijven als ze het over hun tuincomplexen hebben: je komt er in een andere wereld. Voorbij het toegangshek speelt het leven zich in een lagere versnelling af, waardoor je ineens dingen ziet en hoort die in de haast buiten de poort vaak onopgemerkt blijven: hoe het zonlicht door de bomen valt, hoe de vogels fluiten, de wind door de takken waait.

Ongeveer vijf jaar geleden konden we de tuin overnemen van Elisabeth, toen 83 en te broos geworden voor regelmatig tuinieren. Perceel 69A was bedoeld als moestuin, maar was door Elisabeth in de loop der jaren veranderd in een wilde, weelderige bloementuin. In het vroege voorjaar kleurde die prachtig lichtgeel met sleutelbloemen. In de maanden erna verschoot de bloemenzee telkens als een toverbal van kleur, lila, purper, groen en rood, een kleurensymfonie die in de late herfst, overwoekerd en vergaan, tenslotte als een bruingrijze woestenis de winter in ging.

Bij onze pogingen om van de wildernis weer een moestuin te maken, kwamen we allerlei moeilijkheden tegen. De tuin lag bezaaid met stoeptegels en bakstenen, soms een spa diep. Overal kwam en komt 'kweek' op, taai, bijna onuitroeibaar gras. Idem: heermoes, nog een tuindersschrik. De tuin is te droog of te nat. Dat

laatste is ideaal voor onze grootste tegenstanders: naaktslakken. Ze vreten alles op. Op een avond gooi je er met gemak driehonderd over de sloot, een vies werkje. De volgende dag zitten er driehonderd nieuwe. Of dezelfde.

Eerst was ik met Roland, voormalig anarchist en kenner van alles wat groeit en bloeit. Jelco kwam erbij, tennisser en ochtendmens, die als iedereen slaapt zo een veld vol wortels zet, en Dik, avonturier van het dagelijks leven. Binnen dit gezelschap word ik gedooft, want in de tuin ben ik met afstand de grootste prutser. Het is niet dat ik geen groene vingers heb, maar meer dat ze het tegenovergestelde van groene vingers zijn. De Roundup onder de vingers. Ik hoef er alleen mee naar een plantje te wijzen en het gaat dood. Geen door mij geplant zaadje brengt het ooit tot kiem. Het is geen zaaïen of poten wat ik doe, maar begraven, moestuin-kundige anticonceptie.

"Ik denk er sterk over om een jaar over te slaan," zei Dik laatst, tijdens een gezamenlijk weekend in Duitsland. "Het levert mij te veel frustratie op." Bron van de ergernis, meer nog dan de slakken, was ik. De druppel was, begreep ik, terwijl ik een slok nam uit een heel groot glas Hefeweizen, het feit dat ik de tweejarige aardpeer na één jaar had gerooid. "Dan knapt er wat," zei Dik.

► **Wat hobbytuiniers allang** aan lijf en geest ondervinden, wordt door – nog dun gezaaid – onderzoek bevestigd: tuinieren is goed voor mensen. Uit het zogeheten Vitamine G (Groen)-onderzoek van het toenmalige Wageningse instituut Alterra (tegenwoordig heet het Wageningen Environmental Research) uit 2010 bleek dat stedelingen met een volkstuin gezonder zijn dan stedelingen zonder.

Volkstuiniers (moestuiniers en mensen met een 'verblijfstuin' met een huisje op een volkstuincomplex) bewegen meer dan buurtgenoten zonder volkstuin. Vooral voor ouderen heeft een volkstuin een positief effect op de gezondheid: volkstuinders ouder dan 62 jaar melden significant minder gezondheidsklachten dan even oude burens zonder volkstuin en gaan minder vaak naar de huisarts. De tuiniers zijn tevredener met hun leven en voelen zich minder eenzaam dan hun niet-tuinierende burens.

"De belangstelling voor moestuinieren kun je voor een groot deel verklaren vanuit de steeds verdergaande verstedelijking en het online gaan van de samenleving," mailt Agnes van den Berg, omgevingspsycholoog, tot begin dit jaar hoogleraar natuurbeleving in Groningen en destijds een van de Alterra-onderzoekers. "Daardoor komen mensen steeds verder af te staan van de natuur. Gek genoeg leidt deze vervreemding juist tot een groter verlangen naar de natuur.

"Of misschien is dat niet zo gek, want mensen zijn onderdeel van de natuur en hebben daardoor een eeuwig soort heimwee om er weer naar terug te gaan, *biophilia* genaamd. Daar komt nu bij dat we alweer een tijdje in een crisis zitten, door corona, de oorlog in Oekraïne en de inflatie. Het is bekend dat mensen in tijden van crisis meer gaan tuinieren, als bron van zingeving en meer praktisch als een garantie van voedsel om te kunnen overleven.

"Er zijn vast nog meer dingen die meespelen, bijvoorbeeld dat mensen tegenwoordig altijd 'aan staan' en tuinieren, net als koken of hardlopen, een effectieve manier is om het hoofd leeg te maken. Dat kan komen doordat een natuurlijke omgeving de aandacht trekt zonder dat het moeite kost. Dat heet zachte fascinatie. Die komt waarschijnlijk weer voort uit de bijzondere vormentaal van de natuur."

Over die vormentaal zegt Van den Berg in een recent interview in het blad *Vriendin*: "Onderzoekers denken dat een groene omgeving rustgevend werkt omdat die ons onbewust herinnert aan de omgeving waarin de mens zich evolutionair heeft ontwikkeld. Doordat we van oudsher in de natuur leefden, kunnen onze zintuigen makkelijker informatie over planten verwerken dan over de bebouwde omgeving en andere zaken. Geen wonder dat veel mensen een soort oergevoel ervaren als ze met hun handen in de aarde wroeten."

In een ander artikel, in het *Tuinjournaal*, schrijft ze: "De meest effectieve manier om de gezonde werking van groen te benutten is misschien wel tuinieren. Hierin komen veel werkzame ingrediënten van groen samen: minder stress, gezonde buitenlucht en meer bewegen. Tel daarbij op het oergevoel van 'handen in de aarde' en het opeten van je eigen oogst, en je hebt de beste vitamine G die je kunt bedenken."

FOTO: KENN DUYKAMP

Stedelingen met een volkstuin zijn gezonder dan stedelingen zonder

Als het over de populariteit van volkstuinten gaat (en daar gaat het tegenwoordig vaak over), gaat het meestal over de wachtlijsten voor een volkstuin in met name de Randstad. In Amsterdam bijvoorbeeld staan zesduizend mensen op de wachtlijst voor een tuin en een huisje op illustere tuincomplexen als Nieuwe Levenskracht of Amstelglorie, waar schrijver Jan Wolkers een tuintje had. Omdat er in totaal ook ongeveer zesduizend volkstuinten in Amsterdam zijn, kun je 'wachten tot er iemand neervalt', zoals iemand tegen *NH Nieuws* zei.

"Even voor de duidelijkheid," zegt Ruud Grondel, oud-wethouder in Amsterdam en voorzitter van de landelijke volkstuinbond AVVN. "Als we het hebben over volkstuinten, onderscheiden we verblijftuinen met een tuinhuisje en moestuinten. Voor beide is grote belangstelling. Die zien we al vijf of tien jaar stijgen. De trend heeft door corona nog een zweep gekregen. Het is een fenomeen in heel Europa. De Zwitsers vroegen ons: is het bij jullie ook zo'n gekkenhuis?"

"De tuinverenigingen zijn opgekomen rond de Eerste Wereldoorlog, toen vooral stedelijke gebieden leden onder voedselschaarste. Het initiatief kwam uit de elite: politici, industriëlen, de kerk. In alle zuilen zie je de opkomst van volkstuintjes terug. De gedachte van zowel de elite als de arbeidersvereniging was ook

dat arbeiders beter in hun tuintje konden werken dan in de kroeg konden zitten.”

Tegenwoordig speelt ook onvrede met de agro-industrie een rol in de toenemende populariteit van de moestuin. De laatste jaren zijn er allerlei vormen van burgerlandbouw opgekomen; initiatieven als Herenboeren of Land van Ons, waarbij burgers landbouwgrond verwerven en een boer inhuren. Overal worden buurtmoestuinen en 'voedselbossen' aangelegd, gestimuleerd door de gemeente.

"Ik ben daar dubbel over," zegt AVVN-voorzitter Grondel. "Voor een stad is het vaak een smoes om geen nieuwe volkstuinten aan te leggen." Die stadslandbouw is nu weer weg als de gemeente andere plannen met de grond heeft. Ook de oudere volkstuintencomplexen zijn onwettelijk, zeker nu met de druk op de woningmarkt en de sterk gestegen grondprijzen. "Op de kaart van een planoloog is een volkstuint een lege plek."

Niemand die precies weet hoe groot het totaaloppervlak van volkstuinten in Nederland is, zegt Grondel, maar hij weet wel dat het areaal krimpt. "Het is een schaarstebeweging. Er is toenemende belangstelling, en afname van het beschikbare tuinoppervlak. Wij proberen de huisjes en tuinen betaalbaar te houden. Grondprijzen worden soms verhoogd als gevolg van een gemeentelijke beslissing. Als het goed is, worden de

prijzen van huisjes door een taxatiecommissie bepaald en betaalbaar gehouden."

In naburige buitenlanden als Duitsland, Engeland en Frankrijk zijn volkstuinten wettelijk beschermd, zegt Grondel, terwijl Nederlandse tuindersverenigingen doorgaans om de vijf jaar een nieuw huurcontract met de gemeente afsluiten. "In Amsterdam is de helft van de volkstuinten minstens één keer verplaatst. Ter compensatie wordt meestal een andere plek aangeboden, waar je helemaal opnieuw moet beginnen. Het maken van een goede bodem duurt een jaar of vijf."

De volkstuintverenigingen zijn in dit geval letterlijk gewortelde gemeenschappen die je niet zonder schade verplaatst. Meer nog dan de parken en plantsoenen zijn ze de meest biodiverse plekken in de stad: de vrijheid om op jouw stukje grond te planten of verbouwen wat je wilt, zorgt in de tuintjes samen voor een grotere variatie dan in gemeentelijk groen.

Nog een conclusie uit het Alterra-onderzoek van Agnes van den Berg was dat oudere volkstuintiers het

'In Wenen, waar ze de beperkingen voor permanent verblijf op de tuinen hebben opgeheven, is laatst een tuinhuisje verkocht voor twee ton.'

Ruud Grondel, voorzitter volkstuintbond AVVN

actiefst zijn in de tuindersvereniging, terwijl jongere leden vooral voor hun rust en ontspanning op de tuin komen. Zoals overal worden nieuwkomers op tuintjescomplexen door oudgedienden met gepaste reserves bekeken. Na verloop van tijd zijn die nieuwkomers dan weer oudgedienden geworden en hebben ze genoeg anciënniteit opgebouwd om op hun beurt nieuwkomers hoofdschuddend te mogen bekijken.

Grondel: "Toen ik voor het eerst een volkstuint had, stonden de zwarte aarde-fetisjisten tegenover de 'natuurlijke tuiniers'. Volgens de eersten moesten de afrikaantjes strak in het gelid in een ruim zwart bed staan. Alles moest onder controle zijn, 'jouw zaad in mijn tuin' was niet de bedoeling. Dat botste met opvattingen over natuurlijk tuinieren, die de natuur zijn gang wilde laten gaan en van volkstuinten plekken wilde maken waar biodiversiteit bloeit."

De schaarste drijft de prijzen van tuinen-met-tuinhuisje soms flink op, ziet Grondel. "Ons advies is om een maximumprijs in te stellen. Het beste is om de grond in eigendom van de vereniging te houden. De leden zijn alleen eigenaar van hun huisje en krijgen de tuin in bruikleen. Als je dat niet doet, heeft de markt vrij spel. In Wenen, waar ze de beperkingen voor

FOTO PATRICIA REHE/ANP

Oudere volkstuintiers zijn het actiefst in de tuindersvereniging

- permanent verblijf op de tuinen hebben opgeheven, is laatst een tuinhuisje verkocht voor twee ton.”

Op onze eigen V.V. Tuinwijk in Groningen is een jaar geleden een huisje plus tuin verkocht voor €38.000. Het was van een oud, kabouterachtig mannetje dat je altijd door zijn tuin zag scharrelen, tevreden, neem ik aan, zoals het zo'n mannetje betaamt. Na diens overlijden boden verschillende gegadigden tegen elkaar op, met de recordverkoop als resultaat. Tien jaar geleden kocht je zo'n huisje nog voor maximaal 6000 tot 8000 euro.

Bijzonder aan de nieuwe eigenaren is dat ze er vrijwel nooit zijn. Ik heb ze in een jaar tijd één keer gezien: een gezin met twee kinderen. Op de dag van hun aanwezigheid was het pad naar onze moestuin – en de zuidoostelijke helft van het complex – over de volle breedte versperd met een berg wit zand. Dat is gebruikt voor een soort heuveltje, een vijver en de bedding van drie moestuinbakken van roestkleurig ijzer. Aan de speelse tuinoplossingen te zien is alles door een professionaal ontworpen.

Op een rondgang over Tuinwijk valt op met hoeveel zorg, liefde en eigenzinnigheid de 143 tuintjes zijn ingericht en worden onderhouden. Lang geleden zijn

we uit het Paradijs verjaagd om ten oosten van Eden de allereerste moestuin te beginnen, maar het is alsof de mensen hier hun eigen stukjes paradijs – wat zij zich ervan voorstellen – terug komen claimen.

143 privé-paradijsjes met een hekje en een nummer.

“Welkom op de, welkom op de tuin, je ziet en hoort: het is een paradijsje,” zo gaat het zoetgevooidde, schmierende beginmuziekje van *De Groentjes*, een achtdeelige, dit voorjaar gemaakte podcast over Tuinwijk. Op het volkstuintencomplex is een wereld te ontdekken, blijkt uit de grappige en erg informatieve productie, die de makers Jurgen van Tolie en Marius Kooij inmiddels aan tafel bij het programma *Koffietijd* bracht.

Je hoeft niet naar de Veluwe of het Lauwersmeergebied om natuur te ontdekken, vertellen Tuinwijcker Peter en Saskia in de eerste aflevering. Dat kan hier, op een klein park tussen een woonwijk en een industriegebied. Dertig procent van Tuinwijk is gemeenschappelijk groen, een klein-Arcadië van bloemen, bomen, vijvers en bruggetjes, vogels, bijen, vlinders.

Birgit vertelt over de kennismakingscommissie, een soort volkstuin-ouderlingen die aspirant-leden thuis komen bezoeken. Vijfentwintig jaar geleden, zegt ze, was het hier ‘nog heel erg clannerig’. Op de ALV vloger

FOTO PODCAST DE GROENTJES/CHARLOTTE HUIZENGA

de tuiniers van de zwarte aarde en de ecologisch tuiniers elkaar op een haar na aan. De voorzitter werd met de dood bedreigd. Andere tijden. Er stonden destijds dertig tot veertig huisjes te koop.

Omdat de huisjes zo duur zijn geworden, komt er een ander soort mensen op Tuinwijk. Mensen met een penthouse aan de Praediniussingel of een villa in Haren (die hebben toch al een tuin, vraag je je af). Gelukkig kun je, sier- of moestuinierend, nog steeds heerlijk in je eigen wereldje opgaan, vertelt Aly aan de podcastmakers. Wat is er zo fijn aan om met je handen in de grond te zitten, vragen die. "Een moeilijke vraag," zegt Aly. "Dat je de aarde voelt. Het is een soort mediteren. Ik word er vreselijk blij van."

Het huisje van Jurgen van Tolie en zijn vriend Jorian staat tegenover de Woeste Weelde, nog zo'n levend Monet-schilderij dat je hier op elke hoek aantreft. Jorian – overall, slippers – zet het huisje in de verf, Jurgen maakt een praatje met een collega van theatergroep Het Houten Huis, waar Jurgen projectmedewerker is. De collega komt net van haar vriendin, die hier ook een huisje heeft. Naast de rijke mensen heeft ook de culturele elite de volkstuin ontdekt.

Tussen twee bomen achter het huisje heeft Jurgen

zijn hangmat opgehangen. Hier ligt hij altijd, kijkend naar de bladeren, met de ogen dicht luisterend naar de wind, de vogels, een plons van een kikker in de sloot achter hem. Jorian werkt meestal aan het huisje en in de tuin.

Ze hebben het al heel mooi gemaakt, laat Jurgen zien op een ronde door de tuin. "We proberen de tuin met beleid te laten verwilderen." Tussen het hoge gras, nu in bloei, groeien wikke, pastinaak en rozemarijn. "Dat creëren, daar geniet ik wel van. Je bent een beetje God van eigen paradijsje."

In een openbaar park zijn allemaal andere mensen. "Hier kun je zelf kiezen wie je in je tuin uitnodigt. Je kunt je eigen plek maken, een plek waar je trots op bent."

Met onze eigen trots, moestuin 69A, gaat het dit jaar relatief goed. We hebben al een paar keer raapsteeltjes geoogst. De slakken hebben weer de aanval op de bonen en de kool ingezet, maar we gooien ze met de energie van een nieuw seizoen over de sloot. Het is goed toeven hier, met Roland, Jelco en Dik. Altijd gezellig. Ik kom ook vaak alleen. Dan werk ik in de tuin, klusjes die zo weinig mogelijk schade aanrichten. Of ik zit op een halfvergane witte tuinstoel, met een pilsje erbij, klaar voor al het goede dat een verblijf op de tuin brengt. ✍️

'Hier kun je zelf kiezen wie je in je tuin uitnodigt. Je kunt je eigen plek maken, een plek waar je trots op bent.'